

AHİLİK VE SOSYAL SERMAYE BAĞLAMINDA İŞ AHLAKI VE ÜRETİM İLİŞKİSİ

Doç. Dr. Mehmet KARAGÜL *

Öz

İdeal anlamda insanın ihtiyaçlarını karşılama amacıyla olan iktisat, bugünkü dünya gerçeklerinde kapitalist sistem bağlamında, insana rağmen sermaye birikimini temel hedef edinmiş durumdadır. Ancak gerek Türk iktisat tarihinde şahit olduğumuz *Ahilik sistemi*, gerekse bugünkü sosyal iktisat yazıtında önemli bir yer edinen *sosyal sermaye* olguları, iktisadi faaliyetlerde insanın değerleriyle birlikte ön plana çıkışına işaret etmektedir. Dolayısıyla bu gün toplumlarda yaşanan ahlak zafiyeti nedeniyle görülen yolsuzluklara bağlı iktisadi ve sosyal problemlerin üstesinden gelebilmek için Ahilik ve sosyal sermaye kavramları çerçevesinde, iktisadi hayatımızı yeniden tasarlamak kaçınılmaz bir ihtiyaç olarak karşımızda durmaktadır. Bu çerçevede bu çalışmada, toplumsal güveni önceleyen sosyal sermaye ve sosyal ahlakı iktisadi yaşamın temel sermayesi gören Ahilik sistemi bir bütün olarak ele alınmış ve insan için iktisat anlayışının önemi üzerinde durulmuştur.

Anahtar kelimeler: *İş ahlakı, Ahilik, Sosyal sermaye.*

AKHISM AND SOCIAL CAPITAL CONTEXT OF THE BUSINESS ETHIC AND PRODUCTION

Abstract

Ideally, aim of economy is to meet of the human needs, but in the context of the capitalist system, has acquired the basic goal as capital accumulation, although human, in the realities of today's world. However, we are seeing Akhism system, in the Turkish economic history, and social capital that an important place in today's social economic literature, indicate that the output of the foreground of human beings, with their values in the economic activities. Therefore an unavoidable need for, to re-design of our economic lives, with in the framework Akhism and concepts of social capital, to overcome the economic and social problems that due to corruption, that because of weakness of morality in today's societies. In this context, we taken as a whole; social capital that based on social trust and Akhism system that sees the social ethics the basic capital of the economic life and also we focused on the importance of understanding of economics humanbeing in this study.

Key words: *Business ethics, Akhism, Social capital*

* Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, karagul@aku.edu.tr

I. GİRİŞ:

İnsanoğlunun bireysel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla gerçekleştirilen ve iktisat bilimi kapsamında ele alınan üretim, bütün milletler için en önemli faaliyetlerdendir. Çünkü bir milletin üretim düzeyi; milli geliri ve refah seviyesi ile birlikte siyasi ve askeri gücünü de yansıtmaktadır. Dolayısıyla milletler için üretim düzeyinin artırılması, varlığının devam ettirilebilmesi ile paralel bir ilişki içindedir. Bu nedenle üretimi artırmaya dönük çalışmalar her zaman milletlerin en önemli uğraşlarından biri olmuştur.

Üretimi arttırmaya yönelik faaliyetler, kapitalist sistem içinde hep materyalist bir anlayışla, fiziki ve mali sermaye birikimi bağlamında müteala edilmiştir. Bu noktada özellikle üretimi yapan asıl unsur olan insana ait değerlerin büyük ölçüde göz ardı edildiğine şahit olmaktadır.

Üretimin ve tüketimin asıl unsurunun insan olduğu gerçeğini dikkate aldığımızda, insan davranışlarını belirleyen temel unsurları ayrı ayrı irdeleme ihtiyacı kaçınılmaz olarak karşımıza çıkacaktır. Bu bağlamda çağdaş ekonomi teorisinde son yıllarda önemli bir yer edinen; toplum içinde güvene dayalı ilişkilerin düzeyini yansıtan “sosyal sermaye” olgusu ile Osmanlı’nın iktisadi hayatında belirleyici bir rol üstlenen, temelde “iyi insan olma” modeline dayanan Ahilik Teşkilatı’nın önemini yadsımak mümkün değildir.

Her iki modelde de milletlerin iktisadi hayattaki başarısı ve toplumsal refahı, maddi unsurlardan ziyade, insani değerlere göre şekil almaktadır. Dolayısıyla, bu çalışmada milletlerin üretkenliği ile iş ahlakı arasındaki ilişki, Ahilik sistemi ve sosyal sermaye bağlamında irdelenmeye çalışılacaktır.

II. AHİLİĞİN OLUŞUMU VE KURUMSAL YAPISI

Ahlak ile sanatın, üretimin ve ticaretin bir araya geldiği bir sistem olarak tarif edilebilecek olan Ahilik sistemi, 13. yy’dan itibaren Selçuklu Devleti’nin yıkılışının ardından Anadolu topraklarında görülmeye başlanmıştır. Zenginle fakir, üretici ile tüketici, emek ile sermaye ve vatandaş ile devlet arasında sağlam ve güvenilir ilişkiler kurmayı amaçlayan Ahilik Teşkilatı, bütün faaliyetlerini güzel ahlak ve sosyal adalet sistemi üzerinde kurmaya çalışmıştır (Ekinci, 1990: 22). Ahilik, böyle bir sistemi kurarken, Dünya’da ilk defa ahlaki değerleri kurumsallaştırmayı da başarmıştır.

a. Ahiliğin Tarihi Gelişimi

Halife Ömer döneminde İslam orduları tarafından fethedilen Mısır, Ezoterik-Batini ekollerin en önemli merkezlerindendi. O dönemde Mısır’da yaşayan az sayıdaki Yahudi ve Hıristiyan’la birlikte çok tanrılı dinlere inananlar da İslamiyet’i kabul etmişler, lakin bu kabul, hiç de sorunsuz gerçekleşmiş değildir. Çünkü fetih sırasında Mısır’da var olan ve ezoterik özelliği bulunan İskenderiye Okulu da yıkılmış ve Okuldaki bilginler İslamiyet’in siyasi ve eleştirel kanadı olan Ali taraftarlığını seçmişlerdir. Ezoterik gelenekten gelen bu

bilginler, böyle bir tercihle hem İslam'ı seçmiş olmanın güvencesine sahip olmuşlar, hem de kendi geleneksel düşüncelerini daha kolay bir şekilde yeni inanç sistemlerine adapte edebilmişlerdir.

Fatımi Devleti'nin kuruluşunda da rol alan bu ekol, Sünni inanca mensup orduların saldırılarına karşı kendilerini koruyabilmek için Mısır'daki eski sanatkâr loncalarını yeniden ihya etmişler ve yarı askeri bir yapılanma ile loncaları tekrar ayağa kaldırmışlardır. Ayrıca, "İzciler" anlamına gelen "Fütüvvet" adı altında, genç İsmailili sanatkârlardan oluşan büyük bir askeri teşkilat oluşturulmuş ve öteki Batını örgütlenmelerde görüldüğü şekliyle, Fütüvvette de derecelere dayalı bir sistem esas alınmıştır.

Fütüvvet 9 derece üzerine örgütlenmiştir. Fütüvvet teşkilatının dereceleri sırasıyla; *Nazil, Tim Tarik, Meyan Beste, Naip Vekili, Nakip* ve 6. derece *Baş Nakip* dereceleri idi ki bu derecede olanların en önemli görevleri askeri örgütlenmeyi düzenlemek ile her türlü töreni yürütmek iken 7. derece salıklarına kardeş anlamına gelen "Ahi" adı verilmiştir. Fütüvvet içinde Ahi'lerin görevleri şeyh yardımcılığı mertebesidir. İlerleyen yıllarda Türkler arasında hızla yaygınlaşan Fütüvvetin yan kuruluşu Ahiliğin, adını bu kaynaktan aldığı tahmin edilmektedir. Öte yandan, 8. derece, her biri kendi teşkilatının başında olan şeyhlerin derecesi iken, 9. derece, sadece bir tek kişiye, *şeyhlerin şeyhine* verilmiştir (Çağatay, 1997:122).

Ahiliğin kökenini yukarıda bahsedilen şekliyle Araplara bağlayanlar olduğu gibi Türklerle ait bir oluşum olduğu yönde de önemli iddialar bulunmaktadır. Hatta, Bizanslara ait bir yapılanma olduğu şeklinde de bazı iddialara rastlamak mümkündür. Ancak bunlar içinde en kuvvetli sav, yukarıda bahsedilen Mısır ve İslam menşeli Fütüvvet yapılanmasıdır. Bu iddiaya göre Ahilik teşkilatı, sanatkâr ve zanaatkârları bir araya getiren Fütüvvet yapılanmasının, Türkler tarafından Anadolu'da millileştirilerek geliştirilen yeni bir hali olduğu en makul tezlerdendir (Ülgener, 1981; 89).

b. Türklerde Ahilik

Asıl adı Şeyh Nasıruddin Ebul-Hakayık Mahmut Bin Ahmet el Hoyri (1171-1261) olan ve Ahiliğin kurucusu olarak bilinen, Ahi Evran-ı Veli, Orta Asya'dan göç eden bir göçmen ailenin çocuğudur. Ahi Evran, uzun yıllar değişik medreselerden, fıkıh ve tasavvuf dersleri almış, 1206 yılında Anadolu'ya gelerek Kayseri'ye yerleşmiş ve Ahiliğin temellerini burada atmıştır. Siyasi, iktisadi, sosyal, kültürel ve askeri olmak üzere çok yönlü bir yapılanma olan Ahiliğin, siyasi etkisinin en bariz olduğu aşamayı, şüphesiz Osmanlı Devleti'nin kuruluş aşamasındaki rolünde görmek mümkündür. Bu çerçevede Osmanlı'nın kurucusu olan Osman Bey'in kayın pederi ve hocası olan Şeyh Edebalı'nın etrafındaki Ahilerin yoğunluğu ve etkisi manidardır (Özerkmen, 2004; 63).

Ahi Evran, ilerleyen yıllarda önce Konya'da Mevlana Celalettin Rumi ile ve daha sonra Kırşehir'de Hacı Bektaş-ı Veli ile dostluklar kurmuştur. Görüldüğü üzere Ahi Evran; Anadolu'daki Kayseri, Konya ve Kırşehir gibi farklı şehirlerde ve oralardaki Mevlana ve

Hacı Bektaş-ı Veli gibi zamanın kanaat önderleri ile gönül birliği kurarak, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında oldukça önemli bir rol üstlenmiştir. Bu kişiler, devletin ulaşamadığı yerlere ulaşarak, iktisadi, siyasi, sosyal, kültürel ve askeri konularda topluma destek olmuşlar ve devlet-millet kaynaşması için çok büyük çaba sarf etmişlerdir (Erdem, 2008; 7-8).

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Anadolu Türklerinde sanat, ticaret ve iktisadi alanlar başta olmak üzere, toplum yaşamının her aşamasında yaklaşık 630 yıl etkisi görülen Ahilik teşkilatı, örgüt olarak kendi kural ve kurumlarıyla, 3. Sultan Ahmet dönemine kadar ayakta kalmıştır. 1727 yılında ise “gedik” denen yeni bir düzenleme uygulanmaya konmuştur. Ahilik teşkilatı üyelerine, tezgâh başında sanat, zaviyelerde edep öğretiminin sürüp gelmesi, 17. yüzyıla kadar devam etmiştir. Fakat Osmanlı Devletinde yaşayan gayri Müslim tebaanın artması, çeşitli dinlerdeki kişilerle ortak çalışma zorunluluğunu doğurmuştur. Bunun neticesi olarak, din ayırımı gözetilmeden kurulan, tekel niteliğindeki “Gedik” sistemi, Ahilik Teşkilatının devamı niteliğini taşıyordu. Türkçe olan “gedik” sözcüğü, tekel ve imtiyaz anlamına gelmektedir. Gedik sahibi kişiler, işleyeceği işi başkalarının işleyememesi güvencesine ve devlet tarafından verilen beratın içinde yazılı olan hakları kullanabilme imtiyazına sahiptiler. Bu tarz esnafılık ve sanatkârlık ise 1860'a kadar devam etmiştir (Özerkmen, 2004; 66-67).

Osmanlı devleti'nin Ruslarla yaptığı Kırım Savaşının ardından, Osmanlı Devleti'nin 1856 da yayınladığı “Islahat Fermanı” ile Osmanlı'nın bütün vatandaşlarının her türlü sanat, ticaret ve meslekleri serbestçe yapabilmelerine izin verilince, 1860 yılında bütün gedik beratları hükmünü kaybetmiştir.

c. Ahiliğin Örgütlenme Biçimi

Anadolu'nun Türkler tarafından yurt edinilmesinde oldukça önemli görev üstlenmiş olan Ahilik teşkilatının yapısı çok da karmaşık değildir. Bütün teşkilatın tepe noktasında bulunan ve Kırşehir'deki Ahi Evran Tekkesi'nin şeyhi olan Ahi Şeyhine her bir ildeki tüm Ahilerin piri olan Ahi Babalar bağlıdırlar. Öte yandan illerde bulunan her bir zanaat ekolünün başı ise Ahi olarak adlandırılmakta ve bunlar da Ahi Babaya bağlı hareket etmektedirler. Server ya da Yiğit Başı şeklinde ifade edilen kişiler ise Ahi'nin yardımcısı ve zanaatkârlar arasındaki inzibatı sağlamakla görevlidirler.

Ahilikte teşkilatında 3 aşamalı ve 9 dereceli bir derecelendirme sistemi mevcuttur. İlk aşama olan *Şeriat kapısında* müride mesleki bilgiler, Kuran bilgisi, okuma, yazma, Türkçe, matematik ile örgütün anayasası niteliğinde olan Fütüvvetname bilgileri verilmektedir. İkinci aşama olan *Tarikat kapısında* mesleki bilgi öğretimi en üst düzeye ulaştırılırken, tasavvuf bilgisi, müzik, Arapça, Farsça eğitimi yanında müride ayrıca askeri eğitim de verilmektedir. Şeyh mertebesine erişilen 3. aşama *Marifet kapısıdır*. Bu kapıda müritten Allah'a inanması, benliğini öldürmesi, ululara hizmet etmesi ve cehalet karşısında susması istenir (Ekinci, 1990: 24).

Ahilik felsefesine göre ancak bütün bunların tamamlanmasından sonra Hakikat'e ulaşılması, insanın kemale ermesi mümkün olacaktır. Her kapı üç dereceyi kapsamak üzere, devamı niteliğindeki Fütüvvette olduğu gibi, Ahilikte de dokuz aşamalı bir sisteme dayandırılmıştır. Bu dereceler şöyle sıralanmaktadır:

Yiğitlik ve Yamaklık olan ilk iki aşama, daha ziyade Ahilik teşkilatına giriş hazırlıklarını kapsamaktadır. Teşkilata kabul aşaması olan Çıraklık ise üçüncü aşamayı temsil etmektedir. Kalfa, Usta, Nakip, Halife, Şeyh ve Şeyh-ül Meşayih aşamalarından oluşan diğer dereceler ise esas itibarıyla mesleki yapılanmadaki idari dereceleri yansıtmaktadır. Söz konusu aşamaların birinden ötekine geçiş süresi Fütüvvetnamelere göre ortalama 1000 gün, yani yaklaşık üç yıla yakın bir süreyi gerektirmektedir. Lakin kişinin beşerisine göre bu sürenin uzaması ve kısalması da mümkün olmuştur.

d. Ahilikte Kabul ve Reddedilenler

Temelde Kura'na ve Hz. Muhammed'in sünnetine bağlı ilkelerden oluşan Fütüvvetçilik, Anadolu'da Ahilik teşkilatının yapılanmasında en önemli rolü üstelenmiştir. Kelime anlamı; Fütüvva "gençler" anlamında "fityan"dan gelmektedir (Öztürk, 1993; 4). Ahiliğin temel amacı, mükemmel bireylerle, mükemmel topluma oradan da mükemmel bir dünya düzenine ulaşabilmektir. Bunun için öncelikle ahilerden, kendilerinin güvenilir olabilmeleri için her alanda topluma örnek olmaları istenmiştir (Özerkmen, 2004; 69).

Ahiliğin prensiplerini içinde barındıran ve Fütüvvetnâme, olarak adlandırılan eserler, bireylere toplumda nasıl davranmaları gerektiği konularında, iş ahlakı hususunda ve kişisel terbiye alanında, din temelli ahlâki ilkeleri barındıran ilkelerin yer aldığı kitaplardır. Bu eserdeki öğütler, yüzyıllar boyunca Türk toplumuna yön veren temel değerler olmuştur. Dilinin sadeliği ve üslubunun akıcılığı da bu eserlerin toplum üzerindeki etkinliğini artırmıştır.

Ahiliğin anayasası niteliğinde olan ve bu eserlerde yer alan ve söz konusu ilkeleri, kısaca aşağıdaki kavramlarla özetlemek mümkündür.

Ahilik, her ne kadar bir mesleki örgüt niteliğinde bir sivil toplum kuruluşu olma özelliğine sahip olsa da özünde yüksek bir ahlaki seviyeyi en temel şart olarak barındırmaktadır. Bu bağlamda üyeler; *bilgi edinme, sabır, ruhun arındırılması, sadakat, dostluk, hoşgörü ve yasaklara uyma* gibi vasıfların verildiği aşamalardan geçer ve kendilerinden koşulsuz bağlılık, sonsuz itaat ve ketumiyet istenmektedir. Dinsizler ve sofuların örgüte katılmaları kesin bir kuralla yasaklanmıştır. Bu vasıflara haiz olmanın yanı sıra; *Elini, Sofranı ve Kapını açık tutma, Gözünü bağlı tutma ile Beline ve Diline sahip olma* Ahiliğin diğer önde gelen altı ilkesini oluşturmaktadır.

Son derece hassas ahlaki değerleri içselleştiren Ahilik teşkilatının, üyelerinden mutlak surette istediği iyi bir insan ve iyi bir Müslüman olma özellikleri yanı sıra,

müritlerinde kati olarak istemediği ve teşkilattan atılmaya neden olan negatif davranışlar ve huylar da kesin bir şekilde ortaya konmuştur.

Bunlar: *içki içme, zinaya bulaşma, münafiklık, söz taşıma ve iftira etme, gurur ve kibir, merhametsizlik, kıskançlık, kin besleme, ahde vefa etmeme, yalan söyleme, emanete hıyanet etme, başkasının ayıbını açığa vurma, utanma özelliğini kaybetme, cimrilik ile adam öldürme* (Sevinç, 1978; 64) gibi, bugünkü sosyal hayatımızda sıkça rastlamaya alıştığımız, hatta yer yer “o kadar da olur” diyerek normalleşmesine katkı yaptığımız negatif davranışlardır.

III. SOSYAL SERMAYE VE TOPLUMSAL DİNAMİZM

Toplumların geleceğe güvenle bakabilmeleri büyük ölçüde bir arada yaşama iradesinin gücüne bağlıdır. Bu ise çağdaş iktisat literatüründe *Sosyal Sermaye* olarak ifade edilmektedir. Bir toplumdaki dikey ve yatay karakterli güvene dayalı ilişkilerin yoğunluğu olarak tarif edilen sosyal sermaye; ilgili toplumların sosyal, siyasi ve iktisadi alanlardaki başarısı ile çok kuvvetli bir ilişkiye sahip olduğu bir çok analitik çalışmada açıkça ortaya konmuş durumdadır (Karagül, 2002: 83-84).

Şimdiye dek klasik iktisat öğretisinde sadece para ve fiziki değerler olarak tanımlanan ve gerçek iktisadi olguları yeterince açıklamaktan yoksun olan sermaye tanımını, yeni baştan ele almak zorunda olduğumuzu kabul etmek durumundayız. Bu itibarla dört tip sermayeden bahsetmek mümkündür: toplumların baştan sahip olduğu doğal kaynaklardan oluşan *tabii sermaye*; eğitim, beceri ve sağlıklı işgücüne dayanan *beşeri sermaye*; toplumsal güven düzeyine bağlı *sosyal sermaye* ve ekonomi tarafından üretilen *fiziki ve mali sermaye* (Austalian...2002; 3).

Bu çerçevede sosyal sermayenin rolünün diğerlerinden çok daha farklı olduğunu belirtmek gerekmektedir. Çünkü sahip olunan tabii, beşeri ve fiziki-mali sermayelerden toplum yararına ve verimli bir şekilde yararlanabilmek, ancak sosyal sermayenin varlığına bağlıdır. Sosyal sermayenin yeterince bulunmaması, en iyi ihtimalle diğer sermayelerin kullanılmamasına yada toplum aleyhine kullanılmasına neden olabilecektir (Karagül, 2010: 138-139). Ayrıca sosyal sermayenin varlığı, devlet millet kaynaşmasına zemin hazırlayacak, bu da kamu ile özel sektörün bir birlerini tamamlayıcı bir tarzda sinerji oluşturmalarına imkan verecektir (Evans, Peter. (1997).

Sosyal sermayenin bir toplumdaki ne ölçüde bulunduğu esasta iki tür yöntemle tespit edilmeye çalışılmaktadır. Bunların ilki kişiler arası güveni ölçmeye çalışan anket sonuçları, diğeri ise gözleme ve araştırmaya dayalı bazı verilere bakmak şeklindedir. Bu çerçevede herhangi bir toplumun sahip olduğu sosyal sermaye düzeyini tespit edebilmek için ilgili toplumdaki kişiler arası alacak-borç ilişkilerinde senet kullanma oranı, mala ve cana yönelik suçların oranı, ticari işletmelerin ne ölçüde kişi ve aile boyutunu aşır anonimleştiği ve kamudaki bürokratik işlemler ile yolsuzluklar ve boşanmaların yoğunluğu gibi verilere bakmak gerekmektedir (OECD, 2001; 43). Adı geçen ölçütlerdeki yoğunluk

ve artışlar, söz konusu toplum açısından sosyal sermayenin zayıflığını ve azalma eğilimi gösterdiğine işaret etmektedir.

Bir toplumda sosyal sermayenin varlığı, ilgili toplumun siyasi, askeri, sosyal ve iktisadi bütün alanlarındaki başarılı olabilmesinin en temel şartıdır. Çünkü sosyal sermayenin varlığı nispetinde, ilgili toplumda idare edenlerle edilenler ve her kesim kendi içinde yoğun ve güvenilir bir ilişki düzeyine sahiptir. Söz konusu güven düzeyi, birçok sosyal problemin doğmamasına ya da var olanların kolayca çözülebilmesine ve siyasal farklılıkların çatışmaya dönmemesine neden olmaktadır. Ayrıca var olan güven düzeyi, bireylerin birbirlerinin hakkına tecavüz etmeden, karşılıklı fedakârlık yapabilmelerinin de zeminini oluşturmaktadır (Sobel, Joel. 2002: 139). Bütün bu bireysel ve sosyal özellikler, esasen bireylerin sosyal sorumluluğa sahip olduğuna, diğer bir ifade ile güzel ahlakla donatılmış olduğuna işaret etmektedir.

Ekonomik faaliyetlerin en önemli vazgeçilmez unsuru olan, geleceğe duyulan güven, büyük ölçüde kişiler arası güven düzeyine bağlıdır. Çünkü her bir yatırım yada alım satım mutlaka gelecek adına gerçekleştirilmektedir (Knack ve Keefer; 1997: 1252). Bu çerçevede ekonomik büyüme ile sosyal sermaye arasındaki ilişki konusunda son yıllarda yapılan birçok ampirik çalışmada çarpıcı farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bu çerçevede; Putnam (Putnam, 1995), sosyal sermayenin suç oranlarının düşmesinde, hükümetlerin daha verimli çalışmasında ve yolsuzlukların azalmasında etkili olduğunu tespit ederken, Fukuyama (Fukuyama, 2000: 57-86) güvene bağlı işlemler sayesinde maliyetlerinin azaldığını, Coleman (Coleman, 1998) eğitimde başarının arttığını, Wilkinson (Wilkinson, 1996) gelir dağılımının düzeltilmesinde ve Whiteley (Whitley, 2000; 541); ekonomik büyümenin hızlanmasında, sosyal sermayenin pozitif etkilerinin olduğunu tespit etmişlerdir.

A. Sosyal Sermaye ve Ahiliğin Prensipleri

Geçmişten bugüne iktisadi, sosyal ve askeri alanda belli bir güce ulaşabilmiş bütün toplumların ortak özelliklerinin yoğun bir sosyal sermayeye sahip olmaları olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü her bir millet, ekonomik kalkınması için gerekli olan sosyal sermaye dışındaki diğer sermayeleri ve iktisadi üretim faktörlerini dışarıdan temin edebilme imkânına sahiptir. Dolayısıyla dışarıdan karşılanamayan tek üretim unsuru sosyal sermayedir. Çünkü sosyal sermaye, bizatihi toplumun kendisine ait ve ona yön veren ahlaki değerlere, kültürel ve siyasi yapı ile aldığı eğitime göre şekillenmektedir. Bu değerlerle beslenen; toplumsal hoşgörü, sosyal sorumluluk, karşılıklı fedakârlık, adalet ile karşılıklı ve geleceğe duyulan ortak güven olgusu gibi maddi olmayan pozitif değerlerin oynadığı rolün müspet etkisini hiçbir alanda görmezlikten gelmek mümkün değildir (OECD, 2001; 41).

İktisadi kalkınma için bu denli olmazsa olmaz şart olan sosyal sermayeyi oluşturan, ekonomik, sosyal ve kültürel etkenlerin neler olduğunu iyi analiz etmek gerekmektedir. Bu bağlamda, Ahilik Teşkilatının sahip olduğu, ahlaki yapının ve geliştirdiği, kişilerarası ilişki düzeyinin, ilgili toplumda oluşturduğu kişi ve kurumlar arası ilişkinin niceliği ve niteliği,

hiç kuşkusuz yoğun bir sosyal sermaye birikiminden başka bir şey değildi. Ahilik sistemi, üyelerinden; hep doğruluk, cömertlik, misafirperverlik, hoşgörü, fedakârlık, insana saygı, yardımlaşma, hak, adalet, vicdan hürriyeti, eşitlik, alçak gönüllülük, millet için yaşama, dindar olma, utanma duygusuna sahip olma, yalan söylememe, içki içmeme zina yapmama gibi toplumsal barışı tesis edici ve güven düzeyini arttırıcı ahlaki değerlere sahip olmalarını istemektedir. Doğal olarak bu tür ahlaki değerlere sahip olabilen bir toplumda kişilerin hayata bakışı ferdiyetçi bir çizgiden ziyade toplumsal çizgide olacaktır. Bu demektir ki kişiler davranışlarında ferdi çıkarlarından önce çevresindeki kişilerin çıkarlarını ve menfaatlerini dikkate alacaklardır. Bu da sosyal sorumluluğun gelişmesini ve sosyal sermaye birikiminin belli bir düzeye ulaştığını yansıtan en bariz göstergelerdir (DiPasquale, D. ve Claeser E. (... : 38).

Bir ülkede; dayanışmanın, hoşgörünün, sevginin, yerleşmesi, ancak toplumun ortak değerleri olan örf, âdet ve ahlâki kurallara uyması nispetinde gerçekleşir. Anadolu'da Ahilik teşkilatının yaşadığı ve bu kaidelerin uygulandığı dönemlerde, adil ve hak üzere gelir dağılımı sağlanmış, böylelikle milli bütünlüğün temelleri atılmıştır. Anadolu'da yaşanan bu huzur ve zenginlik Batıda da yankı bulmuştur (Demir, 2009; www).

Görüldüğü üzere, Batı ülkelerdeki ekonomik içerikli akademik çalışmalara son yıllarda konu olan sosyal sermaye olgusunun, yüz yıllar önce Ahi teşkilatlanması ile Osmanlı Türk toplumunda yer ettiğini açıkça görebilmekteyiz. Osmanlı Türk toplumunun ulaştığı, iktisadi, siyasi, kültürel ve askeri gelişme düzeyi, kendi çağında olduğu gibi, bu gün dahi bütün kesimler tarafından imrenilerek bakılan bir düzeydeydi. Ulaşılan bu merhalenin maddi birçok unsurlarından bahsedilebilir. Ancak asli olan, Ahilik Teşkilatının katkılarıyla ülke içinde toplum barış sağlanarak, bu günkü iktisadi ifade ile sosyal sermaye birikiminin yeterli düzeye çıkarılmış olmasıdır.

B. Sosyal Sermaye ve İş Ahlakı

İş ahlakı, bir meslekle ilgili olarak herkes tarafından bir bütün olarak uygulanmasa bile, akli olarak doğruluğuna, faydasına inanılan davranış ilkeleri bütünüdür. Söz konusu ahlaki ilkeler, genelde yazılı olmamakla birlikte, toplum tarafından benimsendiği için herkes tarafından uygulanmaya çalışılır. Aykırı hareket edenler ise kınanma, ayıplanma, yalnızlığa terk edilme, işbirliği yapmama gibi yollarla toplum dışına itilerek cezalandırılır (Şahin, 1986; 110).

İş ahlakının temel prensiplerini; üç kategoride toplamak mümkündür. Bunlar; beraber çalıştığın meslektaşlarına karşı sorumluluklar, müşterilerine karşı sorumluluklar ve üretilen mala karşı sorumluluklardan oluşmaktadır.

Kişiler, işçi ise öncelikle işinin hakkını vererek işverenine karşı, işveren ise işçisinin hakkını tam ve zamanında ödeyerek işçisine karşı ve ayrıca diğer meslektaşlarına karşı da dürüst ve açık sözlü davranarak karşılıklı sorumluluklarını yerine getirmek zorundadırlar.

Çalışanların iş ahlakı kapsamında ikinci sorumluluğu, müşterilerine karşı olanıdır. İş sahibi için müşteri, mal ya da hizmet satışı bahanesiyle (!) bir şekilde cebinden parası

alınacak bir varlık olarak değil, mal ya da hizmet sunularak faydalı olunması gereken ihtiyaç sahibi “insan” olarak algılanmalıdır. Müşteriye kaşı böylesi bir yaklaşım, iki taraflı memnuniyeti doğuracağından, iş sahibi mal ya da hizmetinin bedelini çok daha rahat bir şekilde müşterisinden alarak kendi ihtiyacını da karşılayabilecektir. Bu ise ancak müşteriye karşı, mal ya da hizmet konusunda doğru bilgi vermekle mümkün olabilecektir.

İş sahibinin iş ahlakı konusundaki üçüncü sorumluluğu ürettiği mal ya da hizmet konusundadır. Üretilen mal ya da hizmet ise iki noktada iş ahlakını ilgilendirmektedir. Bunlardan ilki üretilen mal ve hizmetin kalitesiyle ilgilidir. Çünkü kaliteli ayıpsız bir mal, esas itibarıyla hem kendisinin itibarını koruduğu gibi hem de toplumsal refahın artışına önemli katkı yapacaktır. Üretilen mal ya da hizmetin iş ahlakını ilgilendiren diğer unsur ise söz konusu mal ya da hizmetin toplumsal değerlerle çatışan ayrıca insan, hayvan ve bitki sağlığına zarar verecek nitelikte olmaması gerekir. Mesela, uyuşturucu, insan kaçakçılığı, kadın ve çocuk ticareti gibi genel ahlaka ve yasalara aykırı fiiller olmaması gerekir.

İş ahlakı ile ilgili bütün bu olguların bir toplumda işler olması, büyük ölçüde, sosyal sermaye olarak adlandırılan toplumsal güven düzeyinin varlığına bağlı olduğunu kabul etmek durumundayız. Öte yandan ilgili değerlerin bir başka ifadesinin, Ahiliğin savunduğu ilkelerin sosyal yansıması olduğunu da görmezlikten gelmek mümkün değildir.

Ancak özellikle bugün ülkemizde varlığından milletçe şikâyet ettiğimiz; rüşvet, yolsuzluk, ihalelere fesat karıştırma, kalitesiz ve hileli mal üretme, vergi kaçırma, lüks tüketim için aşırı kar peşinden koşma, hayali ihracat, yasa dışı ve gayri ahlaki iktisadi tutum ve ürünler, maalesef ülkemizde iş ahlakının ve sosyal sermaye birikiminin büyük ölçüde erozyona uğradığının açık göstergelerindedir. Bütün bunların telafisi ise ancak Ahiliğin öngördüğü bireysel ve toplumsal kalite ile elde edilecek olan yoğun bir sosyal sermaye birikimi ile mümkün olabilecektir.

IV. AHİLİKTE İŞ AHLAKI ve ÜRETİM

Sosyal sorumluluk bilincine sahip iyi insan modeline dayanan Ahilik Teşkilatı ilkelerini, belirli prensiplere bağlı iş ahlakından oluştuğunu ifade etmek mümkündür. Ahilikte iş ahlakı ve iktisadi düşünce, üreticinin ürünüyle bütünleşmesini hedefleyen, ürüne ruhundan bir şeyler vermesini amaç edinen bir anlayışa dayanmaktadır. Bu bağlamda Ahiliğin düşünce sisteminde iktisadi amaç; daha fazla üretip daha çok kazanmak değil, kaliteli üründen vazgeçmeden gerektiğinde üretim miktarına ve fiyatlara sınırlama getirmek suretiyle, üreticiyi ve tüketiciyi dengeli bir şekilde korumak şeklinde özetlenebilir. (Şimşek, 2002: 180-181). Söz konusu hedeflere ulaşabilmek için bir dizi temel prensipler geliştirilmiş ve bunlar hiçbir esnekliğe mahal vermeden uygulanmıştır. ilgili prensipleri; kanaatkârlık, iddihardan kaçınma, işbirliği, iç denetim ve standardizasyon sistemi olarak ifade etmek mümkündür.

A. Kanaatkârlık

Ahiliğin temel prensiplerinden olan kanaatkârlık, bugünkü dünyanın muhatap olduğu birçok sorunun hem yaşanmamasının, hem de yaşansa bile çözümünün en önemli aracı durumundadır. Günümüz dünyasına hâkim olan kapitalist iktisadi düşüncenin temel amacı olan karı doruklaştırmanın menfi etkileri dikkate alındığında, kanaatkârlığın ne denli önemli bir özellik olduğu açıkça görülecektir. Çünkü karı doruklaştırma amacıyla iktisadi faaliyetlerini sürdüren firmalar, gerek çalıştırdıkları personelin, gerekse ticari ortaklarının haklarını yeterince dikkate almadıkları gibi, çevresel faktörlerin tükenmesi yada kirlenmesi konularında da gerekli hassasiyeti göstermedikleri bilinmektedir. Tam bu noktada Ahiliğin emrettiği kanaatkârlık; hem öteki insanların haklarını dikkate almada, hem çevre konusunda çok daha duyarlı olmada olmazsa olmaz özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışanlarla çalıştıranlar arasındaki antlaşmazlıkların sürmesi, mutlak surette üretimde nicelik ve nitelik olarak düşüşe yol açtığı gibi, ticari ortaklar arasındaki anlaşmazlıkların oluşturduğu güvensizlik ortamı da ticari faaliyetlerin azalmasına ve işlem maliyetlerinin artmasına neden olmaktadır (Erdem, 2008; 61).

B. İşbirliği ve Dayanışma

Orta çağda Avrupa’da, bugün ise bütün dünyada geçerli olan serbest rekabet ve aşırı kar etme güdüsüne karşılık, Ahilik ilkelerinin hâkim olduğu Osmanlı toplumunda esnaflar arasında yardımlaşma ve dayanışma prensibi geçerliydi. “*Can ve mal ortaklığı*” olarak adlandırılan bu sistem; “Orta Sandığı” ile vücut bulmuştur. Bu sistemde kazancın şahsiliği söz konusu değildi. Dolayısıyla esnafların, gelirlerinin zaruri ihtiyaçlarından fazlasını *Orta Sandıklarında* toplamaları tavsiye edilmiş ve buralarda biriken gelir, teşkilatın ortak sermayesi olarak işlem görmüştür. Bu sermaye, teşkilat için ihtiyaç duyulan hammaddenin temininde, yeni tezgâhların kurulmasında, yeni işe başlayacaklara gerekli aletlerin alınmasında ve ayrıca yoksullara yardım eli uzatılmasında kullanılmıştır (Öztürk, 2002; 7). Şüphesiz böyle bir uygulamanın neticesinde, ilgili toplum için yoksulluk, hırsızlık, sosyal çatışma vb. sosyal ve siyasal sorunların yaşanması olası değildi. Çünkü böyle bir sistemin hâkim olduğu bir toplumda bugünkü ifade ile oldukça yoğun bir sosyal sermaye birikimi sağlanmış olacaktır. Bu gerçeklik ise sosyal ve siyasal sorunların ötelenmesine paralel olarak, iktisadi kalkınmanın da temel dinamiği oluşturacaktır.

C. Ahilik ve İç Denetim Sistemi

Ahilik Teşkilatının öngördüğü üretim sistemi, hiçbir zaman kişisel kara, çıkara ve güçlüye göre şekillenmemiş, aksine toplum refahı için bütün gücüyle çalışmaya, başkaları için yeterli ve kaliteli mal üretmeye, adalet ve hak üzere paylaşırma anlayışına göre tesis edilmiştir. Böylesi bir sistem ise zaman içerisinde kaçınılmaz olarak sıkı bir iç denetim sistemini geliştirmiştir.

Ahilik sisteminde gerek üretilen malların kalitesi ve miktarı, gerekse kişilerin iş yeri açabilmeleri öncelikle devlet tarafından, devletin ulaşamadığı yer ve zamanlarda ise esnaf

ve zanaatkârların kendileri tarafından denetlenmekteydi. Mesela, Osmanlı Ülkesinde bir kalfanın yeni bir işyeri açabilmesi için öncelikle bir heyet huzurunda ustalığını ispatlaması zorunluydu. Hatta bu kalfa bütün şartlara haiz olsa ve ustalık belgesini alsa dahi, sanatını yürüteceği uygun bir işyeri bulamazsa o zamanın deyimiyile “münhal bir gedik yoksa” işyerini açmasına müsaade edilmezdi. Çünkü işyeri sayısı sınırlı idi ve bu sayının artırılıp artırılamayacağına Teşkilat karar verirdi.

Ayrıca, yeni iş kurma, hammadde temini ve dağıtımı; fiyat, standart ve üretim denetimi; tüketici şikâyetleri, eğitim ve ticaret adabı, iş ahlâkı, ürün garantisi, çalışma ilkeleri, iş yeri açma ve kapatma; çırak, kalfa, ustalık kaideleri, borçlanma ve yardımlaşma gibi birçok konu ve kaideler bu çerçevede ele alınabilir (Şimşek, 2002: 133-135).

D. İddihardan (Yastık Altı) Kaçınma

Bugünkü dünyada hâkim iktisadi sistem olarak kabul gören ve uygulanan Kapitalizmin temel açmazı, K. Galbraith’in belirttiği üzere; üretim sorununu çözmüş olmasına rağmen, bölüşüm sorununu çözememiş olmasıdır. Böyle bir adaletsizliğe neden olmamak için Ahiliğin ilkelerini içinde toplayan Fütüvvet namede yastık altı olarak ifade edilen, ihtiyaç dışı fazla sermayenin saklanması iddihar edilmesi tavsiye edilmemiştir. Diğer taraftan Ahi esnaf ve sanatkârlarda başkaları aleyhine zenginleşme hoş görülen bir tutum değildi. Bu nedenle sistem kapitalist bir sınıf doğurmamıştır (Şapolyo, 1964: 210-215). Onun yerine toplumsal kalkınma hedeflenmiştir. Temeli İslam inancındaki Zekat uygulamasına dayanan bu düşünceye göre; ihtiyaç dışı 81 gr altın değerinde mala sahip olan kişinin, bunun 1/40’ı oranında zekat vermesi emredilmiştir. Bundan amaç; sermayenin belli ellerde toplanmasına fırsat vermeden üretime aktarılmasıdır.

Yoksulluğun ve açlığın, günümüz dünyasının en temel iktisadi sorunlarının başında yer alması konusunda hiç kuşkusuz geniş bir ittifak mevcuttur. Öte yandan az gelişmiş ülkelerin en fazla sıkıntıya düştükleri ekonomik sorunun sermaye yetersizliği ve dış borç sorunu olduğu da bilinen bir başka gerçekliktir. Haliyle gerek yoksulluğun giderilmesi, gerekse bütün güncel iktisadi sorunların çözümü için sermayenin tabana yayılması temel şarttır. Bunun da gerçekleştirilmesinde iddihardan kaçınmanın önemi inkâr edilemez.

E. Ahilik ve Ürün Standardizasyonu

İlk olarak sanayileşme ile birlikte Batı Avrupa’da ortaya çıktığı iddia edilen üründe standardizasyon sistemine, çok daha önceki tarihlerde Ahilik sisteminin geçerli olduğu Osmanlı toplumunda rastlamak mümkündür. Fatih Sultan Mehmet’i izleyen İkinci Beyazıt tarafından yürürlüğe konan *Kanunname-i İktisab-ı Bursa*, bu konuda önemli bir belge özelliği ile karşımıza çıkmaktadır (Hamitoğulları, 1986; 126). Osmanlı Ülkesinde tespit edilen standartların o dönemde *kadı sicillerine* işlendiğini görmemiz mümkündür.

Ahilik Teşkilatında standartların altında mal üreten ve tüketiciyi zarara sokan kişiler, ikazlara aldırılmayıp bu fiillere devam ettikleri takdirde; hatalarının ciddiyeti nispetinde çeşitli cezalara çarptırılmaktaydılar. Bu cezalar, kendilerinin ve ürünlerinin

teşhirinden başlayarak, dükkânlarının esnaf idarecileri veya ilgili kurumlar tarafından kapatılabilmesine kadar varmakta, daha ileri gittikleri durumda ise esnafıktan ihraç edilmeye kadar –*Pabucu dama atılana kadar*- uzanan müeyyideler uygulandığı görülmektedir (Demir, 1993; 14).

F. Diğer İlkeleri

Alanında ihtisaslaşma, Fütüvvetnamede yer alan bir başka prensiptir. Bu ilke, bir taraftan üretimde uzmanlaşma ağırlarken, diğer taraftan sık sık iş değiştirmenin, sebatsız ve istikrarsız ruh haline sahip insanların başvuracağı bir uygulama olduğundan hiç hoş karşılanmamıştır (Ekinci, 1989, 63).

Usta çırak ilişkisi, Ahilik sisteminin devamlılığını sağlayan bir başka önemli özelliğidir. Gerek kişisel ahlaki eğitim, gerekse mesleki eğitim, mutlak surette usta çırak ilişkisi düzleminde gerçekleşmiştir. Bu sistem Teşkilatın iç denetim sisteminin temelini oluşturmuştur. Mesela, eğer bir usta hatasından dolayı çırağını işten attı ise ya o usta affedecek çırak geri dönecek, ya da başkasının kabul edebilmesi için yine eski ustasının izin vermesi zorunlu tutulmuştur. Binaenaleyh bu ilişki, bizim karşımıza sadece üretim endeksli değil, daha ziyade kurumsallığı destekleyen ve sorumluluk boyutu olan çok daha kapsamlı bir ilişki düzeyini yansıtmaktadır (Ekinci, 1991; 28).

G. Ahilik ve Üretim

İktisadın temel faaliyeti olan üretim, Ahilik düşüncesinde son derece önemli bir yer tutmakla birlikte, neyin ve ne kadar üretileceği konusunda kapitalist sistemden tamamen ayrılmaktadır.

Fütüvvetnamelerde ahiler için çalışma azminin gerekliliği, alın teri, yani helal kazancın önemi ve her ahinin mutlaka bir iş sahibi olması konuları şiddetle tavsiye edilmiştir (Erdem, 2008; 65-68). Bütün bu emir ve önerilerin sonuç itibarıyla ülkede üretimi teşvik edeceğinden ve arttıracığından hiçbir şüphe bulunmamaktadır.

Çalışma ve üretim, Ahilik Teşkilatında her fırsatta teşvik edilirken, ne üretildiği, nasıl ve ne kadar üretildiği konularında sıkı denetimlerden kaçılmamıştır. Bu çerçevede Ahilik Teşkilatında ekonomik faaliyetlerin mutlak surette ahlaki değerlere bağlı olması şart koşulmuş, yasadışı ve gayri ahlaki yollarla, insanlara zararı olabilecek ürün ve hizmetlerin üretilmesi ve ticaretinin yapılması men edilmiştir.

Çünkü Ahilikte üretimden amaç kar değil, toplumsal fayda ortaya koymaktır. Ayrıca makul ihtiyaçların ne kadar üretileceği yine belirli tahditlere bağlanmıştır. Bu çerçevede Ahilik anlayışında, ihtiyaçların sınırsız kabul edilerek, tüketimin kamçılanmasına paralel oluşan aşırı talep için üretim yapılması ve bu surette oluşan israf ve kaynakların yersiz kullanılması hiç hoş karşılanmamıştır (Öztürk, 2002; 6). Bu çerçevede üretim, zaruri ihtiyaçların bir fonksiyonu olarak değerlendirilmiş ve gerektiğinden fazla üretimin sınırlandırılmasına gidilmiştir.

Mal ve hizmet üretiminden amaç; aşırı kar elde etmek olmayıp, asıl amacın üretilen mal ve hizmetle toplumun ihtiyaçlarını en uygun yollarla karşılayabilmek olduğundan, ürünlerin fiyatı kullanılan hammadde ve emeğe göre belirlenerek, belli bir kar oranı ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca ilgili ürünlerin aracısız olarak en ucuz şekilde tüketicinin eline ulaşabilmesi için üreticiden tüketiciye doğrudan satış yöntemi tercih edilmiştir. Bunun için her grup malı üreten ve pazarlayan esnaf için ayrı ayrı bazarlar “bedesten” oluşturulmuştur. Buralarda, tüketiciler, doğrudan üreticisinden ve bir çok benzer ürünü bir arada bularak hem kalite hem de fiyat yönünden doğru tercih yapabilme imkanına sahip olmuştur (Demir, 2001; 81, 82).

Bütün bunlar gerçekleştirilirken devletin iktisaden bağımsız olabilmesi için, dış açık ve dış borçla muhatap olmaması amacıyla kendi kendine yeterlilik önemli bir ilke olarak kabul görmüştür.

Öte yandan Ahi üretim birliklerinde, yerli malı üretimine ve tüketimine öncelik verilerek suretiyle, ülke kaynaklarının tam verimle çalıştırılması, güçlü ve bağımsız bir ülke ekonomisi oluşturulması için teşvik edilmiştir (Demir, 2009; www).

V. AHİLİK TEŞKİLARININ YIKILIŞI

Türklerin iktisadi, siyasi ve sosyal hayatında Selçuklu Devleti'nin son yıllarından Osmanlı Devleti'nin son dönemine kadar oldukça önemli bir rol üstlenen Ahilik Teşkilatı, zaman içinde çok değişik nedenlere bağlı olarak etkinliğini kaybetmiş, ancak o günden bugüne oluşturduğu boşluk, hiçbir şekilde doldurulamamıştır.

İktisadi ve içtimai hayatta son derece müspet saikları vukuu bulan Ahilik Müessesesinin yıkılışında aşağıdaki unsurların etkili olduğunu ifade etmek yanlış olmasa gerek (Erdem, 2008; 89-93):

*Merkezi otoritenin zayıflamasına bağlı olarak, içerideki bütün kurum ve kuruluşlara paralel olarak Ahilik Teşkilatı da etkinliğini kaybetmeye başlamıştır.

*Köyden şehre göçün artması, Ahilik eğitimi almamış kişilerin şehirde işyeri açmasına neden olmuştur.

*Aynı dönemde Avrupa'da yaşanan sanayileşme sürecine Ahilik Teşkilatının ayak uyduramamıştır.

*Kanuni Sultan Süleyman ile başlayan Kapitülasyonlar, yerli üreticilerin ve onların ürettiği malların yerini yabancı üreticilerin ve malların almasına yol açmıştır.

*Toplumda yaşanan ahlaki erime, esnafın Fütüvvetname ilkelerinden soğumasına yol açarken, bu da vatandaşın esnafa olan güveninin kaybolmasına neden olmuştur.

Ayrıca, 1. Abdülmecit'in 1856 da yayınladığı “İslahat Fermanı” ile Devleti'nin bütün uyruklarının, her türlü sanat, ticaret ve mesleği özgürce icra edebilmesi sağlanmıştır. Buna bağlı olarak, 1727 yılından beri uygulanan ve sahiplerine ilgili alanda üretim ve ticaret yapma yetkisi ve ayrıcalığı tanıyan “GEDİK BERATI” uygulaması 1860 yılında son

bulmuştur. Bütün bu gelişmelerle fiilen Ahi Teşkilatının işlerliğini kaybederken, nihayet 1912 yılında çıkartılan bir kanun ile Ahilik müessesesi tamamen ilga edilmiştir.

VI. DEĞERLENDİRME VE SON SÖZ

Üretimin, temel iktisadi faaliyet olduğu gerçeğinden hareket edildiğinde, bütün toplumlar için nicelik ve nitelik olarak üretimi arttırmanın asli hedeflerden biri olduğu görülecektir. Ancak güncel iktisadi söylemde; üretim artışı, fiziki yatırımlar ve mali sermaye birikimi ile sınırlı tutulmaktadır. İnsani kaliteyi ve onun değerlerini dikkate almayan bu tutum, özellikle azgelişmiş toplumların içine düştükleri *azgelişmişlik kısır döngüsünü* kıramamalarının en önemli sebeplerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Bu itibarla, iktisadi faaliyetleri materyalist temelli kapitalist anlayıştan kurtararak, *insana rağmen iktisat yerine, insan için iktisat anlayışını* toplumsal hayatımıza şamil kılmak zorundayız. Bu da kişisel ve toplumsal bazda güven ve ahlak içerikli insani değerlerin iktisadi düşünce sistemimize eklenmesiyle olacaktır. Bu bağlamda *iyi insan* modeline dayalı *Ahilik sisteminin* iktisada bakışı ile toplumsal güvene dayalı iletişim düzeyini temel alan *sosyal sermaye* olgularının, ilgili toplumun iktisadi hayatındaki rolü bu çalışmada olabildiğince ele alınmıştır.

Türk iktisat tarihindeki Ahilikle, güncel iktisat teorisinde yoğun ilgi gören sosyal sermaye kavramlarının esas itibariyle birbirinden çok da farklı olmadıkları görülmektedir. Her ikisinin iktisadi hayata yaklaşımındaki ortak nokta, ekonomik faaliyetlerle insani davranışlar ve sosyal ilişkiler arasında kurulan kuvvetli bağdır.

Netice itibariyle; toplumların iktisadi başarısızlıklarının asıl kaynağı, maddi içerikli iktisadi değerlerden yoksun olmaktan öte, ahlaki zafiyetlerin neden olduğu sosyal güvensizlik ve iletişim eksikliği olduğunu söylemek yanlış olmasa gerek.

KAYNAKÇA

AUSTRALIAN Bureau and Statistic; (2002), “Socail Capital and Social Wellbeing”, *Discussion paper, Commonwealth of Australian*.

COLEMAN, J. 1998. “Social Capital in the Creation of Human Capital” , *American Journal of Sociology*, 94 Supplement S95-S120. University of Chicago.

ÇAĞATAY, N. (1997), “Bir Türk Kurumu Olan Ahilik”, Türk Tarih Kurum, Ankara

DiPASQUALE, D. Ve Claeser, E. (...), “Incentives and Social Capital: Are Homeowners Beter Citizens?”, *Chicago Working Paper in Lowe and Economics*.

DEMİR, Ahi Galip. (13.10.2009) “İktisadi Hayat ve Ahilik”,
http://www.ahilik.net/index.php?view=article&id=65%3Aahilik-makale-5&option=com_content&Itemid=41

DEMİR, Galip. (2001), “Ahilik ve Yükselen Değerler”, *Görüş*, Ocak.

EVANS, Peter. (1997). “Government Action, Social Capital and Development: Reviewing The Evidence on Synergy”, *GALIA Research Series*, İngiltere.

- EKİNCİ, Yusuf. (1989) “Ahilik ve Meslek Eğitimi”, MEB Yayınları No: 62, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi No.132.
- EKİNCİ, Yusuf. (1990) “Ahilik ve Meslek Eğitimi”, MEB yayınları No. 862, İstanbul.
- EKİNCİ, Yusuf. (1991) “Ahilik ve Esnaf Ahlakı”, *Standart Dergisi*, Sayı: 350.
- FUKUYAMA, F. 2000. **Güven, Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması**, Çev.: Ahmet Buğdaycı. Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları, No: 370, İstanbul, ss. 57-86,15.
- HAMİTOĞULLARI, Beşir. (1986), “Ahiliğin Çağdaş Türkiye Bakımından Önemi ve Değerlendirilmesi”, Türk Kültürü ve Ahilik, (XXI. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri), Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları No.1, İstanbul.
- KARAGÜL, M., ve AKÇAY, S., (2002), “Ekonomik Büyüme ve Sosyal Sermaye: Ampirik Bir Kanıt”, *İktisat İşletme ve Finans*, Eylül sayısı,
- KARAGÜL, Mehmet. (2010), **Tehdit ve Fırsatlarıyla Dünya Ekonomisi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- KNACK, S. ve Keefer, P. (1997), “Does Social Capital Have an Economic Payoff? A Cross Country Investigation”, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 112, No: 4 (Nov. 1997), 1251-1288.
- KÖKSAL, Fatih. (2006), “Ahi Evran ve Ahilik” Kırşehir Valiliği yayını Kırşehir. (sonuç bölümünden) “<http://akam.ahievran.edu.tr/ahilik.htm>”
- ÖZTÜRK, İbrahim. (1993), “Ahilik”, Ahilik Yolu Dergisi, Sayı 84.
- ÖZTÜRK, Nurettin. (2002), “Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7, 43-56.
- OECD. 2001. **The Well-being of Nations, The Role of Human and Social Capital**, ss. 41,43,45.
- ÖZERKMEN, Necmettin. (2004), “Ahiliğin Tarihsel – Toplumsal Temelleri ve Temel Toplumsal Fonksiyonları- Sosyolojik Yaklaşım”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 44, 2 (2004) 57-78.
- PUTNAM, R. 1995. **Bowling Alone – The Collapse and Revival of American Community**, New York.
- SEVİNÇ, Necdet. (1978), “Osmanlı’da Sosyo-Ekonomik Yapı 1” Kutsun Yayınevi, İstanbul.
- SOEL, Joel. (2002), “Can We Trust Social Capital”, *Journal of Economic Literature*, Vol., XL, March 2002, pp. 139-154.
- ŞAHİN, Mehmet. (1986), “İş Ahlakının İktisadi Gelişmedeki Önemi Üzerine Bir Eneme”, Türk Kültürü ve Ahilik, (XXI. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri), Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, No.1, İstanbul.
- ŞAPOLYO, E.B. (1964), **Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi**, İstanbul.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 32 Eylül – Ekim 2012

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN
<http://www.akademikbakis.org>

ŞİMŞEK, Muhittin. (2002), “TKY ve Tarihteki Bir Uygulaması: AHİLİK” Hayat Yayınları
İstanbul.

ÜLGENER, S. Zihniyet ve Din: İslam tasavvuf ve Çözülme Devri iktisat Ahlakı, Der Yayınları,
İstanbul.

WHITELEY, P. F.2000. “Economic Growth and Social Capital”, *Political Studies*,Vol.48. s. 541.

WILKINSON, R. 1996. **Unhealthy Societies: The Afflictions of Inequality**, London: Routledge,.